

Artykuł naukowy

**Analiza przestrzenna toponimów odnoszących się
do „złych duchów” z bazy danych Państwowego Rejestru Nazw
Geograficznych**

Spatial analysis of toponyms referring to ‘evil spirits’ from
the database of the Register of Geographical Names

Iwona Jażdżewska, Krzysztof Pabijan

Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych

Abstract

In Polish, there are many synonyms describing “evil spirits”, which in common language and many parables are haunting in various forms. They include such names as: diabeł, czart, strzyga, wampir or wilkołak. It may be interesting to look for answers to questions: Where do such names exist in Poland? What geographical objects do they describe? Is it possible to notice any regularity in the occurrence of names in relation to such classes of objects as: town, terrain, flowing water, standing water, other physiographic objects and their subclasses? Is there a regionalisation of these names in Poland? Toponyms can be obtained from maps and analogue plans, as well as from contemporary databases and information available on various types of web portals. In order to find answers to the these questions, a database obtained from the State Register of Geographical Names was used, which was searched using SQL language for names containing words that are synonymous with “evil spirit”. As a result of the research, maps were prepared for: the distribution of toponyms defining “evil spirits” in Poland, as well as density maps with division into classes of objects such as: terrain, other physiographic objects, water objects and place names. Spatial visualisation of data and statistical analysis made it possible to obtain answers to the initial questions.

Słowa kluczowe: regionalizacja, analiza przestrzenna, geowizualizacja

Keywords: regionalization, spatial analysis, geovisualization

Wprowadzenie

Toponimy należą do niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionów i są ściśle związane z historią osadnictwa, gdyż nazwy miejscowości są jednym z trwalszych jego elementów. Oddają one także postawę i sposób myślenia ludzi do swojego najbliższego otoczenia poprzez nazywanie lasów, wód, uroczysk i innych elementów fizyczno-geograficznych specyficznymi nazwami (Gaweł, 2014). Z punktu widzenia geografii kartografa dyskusja nad teorią nazw geograficznych znajduje się w publikacji „Teoria nazw geograficznych”, w której autor przypomina, że „funkcją prymarną nazwy geograficznej jest identyfikacja miejsca, a funkcją drugorzędną - bycie nośnikiem treści związanej z nazywanym miejscem” (Czerny, 2011) str. 245.

Dużym ułatwieniem w badaniach rozmieszczenia toponimów jest możliwość wykorzystania danych, które są w postaci cyfrowej i są dostępne poprzez Internet w postaci różnych raportów (Liu i in., 2014) a także informacji dostępnych w mediach społecznościowych (Ireson i Ciravegna, 2010). Jeśli ich zapis cyfrowy na to pozwala (informacja o lokalizacji) mogą być one podstawą do analiz przestrzennych. Bardzo dużą bazę danych stanowią oficjalne rządowe repozytoria, przykładowo są to: amerykański *U.S. Board on Geographic Names*¹ lub Państwowy Rejestr Nazw Geograficznych (PRNG) w Polsce².

Do przedstawiania różnych aspektów związanych z rozmieszczeniem toponimów można skorzystać z oprogramowania GIS i odpowiednich baz danych. Przykładowo Lewandowicz (2016) posłużyła się PRNG do oceny walorów geograficznych województwa warmińsko-mazurskiego, a Luo i inni (2010) do przedstawienia przestrzennego rozkładu toponimów Tai (*Muang, Chiang i Viang*) i analizy ich związku z charakterystyką terenu (Luo i in., 2010). Z kolei Zelenskaya opisała problematykę pozyskiwania informacji o toponimach nazw miejscowości w obwodzie dniepropietrowskim na Ukrainie z różnych źródeł i ich opracowanie w GIS (Zelenskaya, 1999).

Nazwy geograficzne w Polsce zawierają wiele odniesień do „złych duchów” i dotyczą one nazw miejscowości jak i obiektów ukształtowania terenu, rzek, lasów, łąk, pól i innych. Autorzy zamierzają wskazać ich przestrzenne rozmieszczenie i zróżnicowanie oraz zależeć prawidłowości w ich rozmieszczeniu. Wyniki mogą posłużyć do rozwoju nauki zajmującej się badaniem pochodzenia nazw geograficznych czyli toponomastyki a także odniesienia ich do etnografii.

¹ <https://www.usgs.gov/core-science-systems/ngp/board-on-geographic-names>

² <https://www.geoportal.gov.pl/dane/panstwowy-rejestr-nazw-geograficznych>

W języku polskim w paśmie synonimów mieszczących się w sensie „zły duch” K. (Kleszczowa, 2006) (s. 267) wyróżnia: Diabeł, Demon, Czart, Bies, Mefistofeles, Lucyfer a. Lucyfer, Belzebub, Antychryst. Interesujące może być poszukiwanie odpowiedzi na pytanie gdzie występują w Polsce nazwy zawierające te wyrazy? Jakie obiekty geograficzne wskazują? Czy istnieje regionalizacja tych nazw?

Źródła danych i metody badań

Źródła informacji o toponimii mogą pochodzić z:

1. Map i planów o różnej skali:
 - a. Historycznych;
 - b. Topograficznych;
 - c. Turystycznych;
 - d. Administracyjnych;
 - e. Planów miast;
2. World Wide Web (WWW);
 - a. z mediów społecznościowych;
 - b. z dokumentów, raportów;
3. Baz danych w oficjalnych zasobach rządów lub organizacji;
4. Słowników;
5. Źródeł historycznych;
6. Badań terenowych.

W badaniach posłużono się Państwowym Rejestrem Nazw Geograficznych, który obejmuje 396 236 obiektów (stan na 18 stycznia 2016 roku) zlokalizowanych na obszarze całej Polski. Rejestr jest udostępniany przez Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w formie elektronicznej. Podstawą prawną tworzenia, aktualizacji i weryfikacji, udostępniania danych oraz szczegółowego zakresu informacji gromadzonych w bazie danych PRNG jest Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 14 lutego 2012 r. w sprawie państwowego rejestru nazw geograficznych (Dz.U. z 2012 r., poz. 309) <http://www.codgik.gov.pl>.

W obliczeniach Lewandowicz około 43% obiektów bazy danych zawartych jest w klasie miejscowości (miasta, części miast, wsie, części wsi, kolonie, przysiółki, osady). Pozostałe, około 57% obiektów opisuje elementy środowiska geograficznego: ukształtowanie terenu, wody i inne obiekty fizjograficzne (Lewandowicz, 2016). W artykule subiektywnie wybrano do badań następujące nazwy, które budzą strach: czarty,

czarownice, diabły, strzygi, wilkołaki, wampiry a także smoki, żmije. Zbiór nazw geograficznych z PRNG podzielono na 7 klas (tab. 1), a w klasach wyróżniono rodzaje.

Baza jest dostępna w formatach *.shp, *.xls, *.xml, *.gml, *.txt.; w formie klas zbiorów punktowych wskazujących lokalizację obiektów geograficznych, mających nazwę własną. Aktualizacja bazy danych jest procesem ciągłym prowadzonym na podstawie aktów prawnych dotyczących ustalania, zmiany lub znoszenia nazw (dla nazw urzędowych), wykazów nazw uchwalanych przez Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych (dla nazw zestandaryzowanych) oraz wynikiem weryfikacji i uzupełniania z map topograficznych i informacji zawartych w innych zbiorach i rejestrach zawierających nazwy geograficzne (dla pozostałych nazw) <http://www.codgik.gov.pl>.

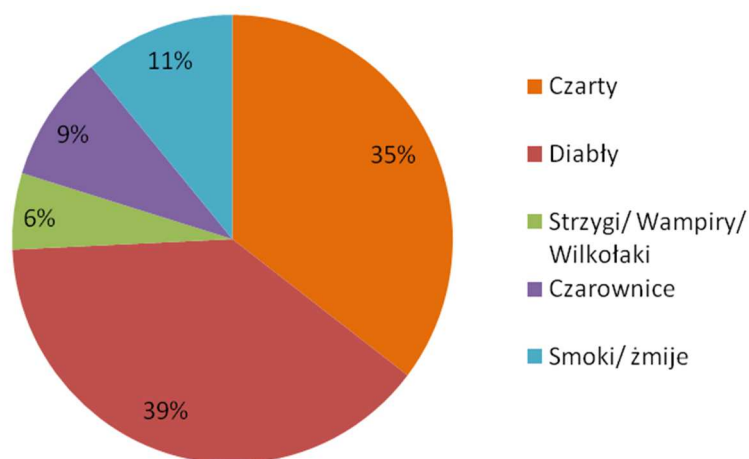
Bazę danych obejmującą Państwowy Rejestr Nazw Geograficznych przeszukano pod kątem nazw zawierających wyrazy będące synonimami „złego ducha” (do szczegółowych badań wzięto czarty, czarownice, diabły, strzygi, wilkołaki, wampiry a także smoki, żmije) następnie uporządkowane je i zliczono według siedmiu klas PRNG. Wyniki porównano z danymi ogólnopolskimi. Wszystkie dane PRNG mają odniesienie punktowe (współrzędne geograficzne), które wykorzystano do stworzenia odpowiednich warstw tematycznych a następnie ich wizualizacji z zastosowaniem metod kartograficznych. Dane były w skali nominalnej, wykorzystano więc spośród metod geowizualizacji (Baranowski, 2006) metodę sygnatur punktowych (obrazkowych) do wizualizacji rozmieszczenia obiektów (Paślowski, 2009). Analizę przeprowadzono za pomocą jednej z metod statystycznych przeznaczonych do estymacji rozkładów dyskretnych metody tzw. *kernel function* (Jażdżewska, 2017), jest ona z powodzeniem stosowana do analizy różnego typu danych np. do badań pokrycia terenu (Lechowski, 2013; Nalej, 2019).

Wyniki badań

Rezultaty badań przedstawiono w dwóch ujęciach: opisu bazy danych i przedstawienia klasyfikacji w formie graficznej oraz wykorzystania metod kartograficznych w celu ukazania przestrzennego rozmieszczenia toponimów.

Charakterystyka bazy danych z toponimami odnoszącymi się do „złych duchów”

Spośród wszystkich dostępnych w bazie danych toponimów niespełna 0,1% miało w swojej nazwie odniesienie do „złych duchów”, w tym najwięcej 74% było odniesień do diabłów i czartów (rys. 1, tabela 1).

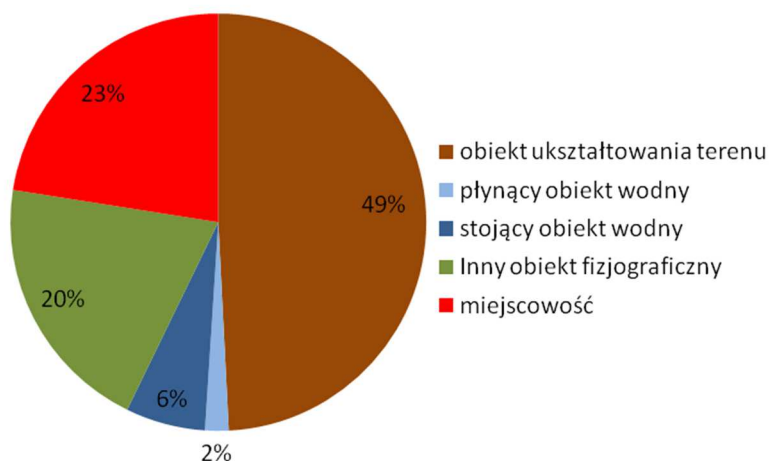
Rys. 1. Udział „złych duchów” w polskich toponimach
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy PRNG

Tabela 1. Toponimy odnoszące się do „złych duchów” w Polsce w podziale na klasy obiektów i „złych duchów”

Klasa obiektu		Liczba obiektów w Polsce	Czarty	Diabły	Strzygi/Wampiry/Wilkołaki	Czarownice	Smoki/żmije	Razem
Obiekt ukształtowania terenu	U _t	35 276	60	117	1	21	15	178
Płynący obiekt wodny	W _p	103 259	6	1	1	0		8
Stojący obiekt wodny	W _s	11 528	9	13	1	2	2	27
Inny obiekt wodny	W _i	268	0	0	0	0	0	0
Obiekt ukształtowania dna zbiornika wodnego	U _w	70	0	0	0	0	0	0
Inny obiekt fizjograficzny	I	74 896	34	26	3	8	17	88
Miejscowość	M	170 939	45	12	18	9	14	98
Razem		396 236	154	169	25	40	48	345

(źródło: opracowanie własne na podstawie bazy PRNG)

Badane toponimy w większości 77% opisywały elementy środowiska geograficznego a pozostałe 23% miejscowości (rysunek 2). Jest to sytuacja odmienna od struktury całej bazy danych, w której proporcje są bardziej wyrównane i 43% stanowią opisy miejscowości. Dominowały obiekty ukształtowania terenu, które miały prawie 50% w strukturze klas obiektów. Duży udział miały również nazwy miejscowości i inne obiekty fizjograficzne. W podziale na klasy obiektów nie było w klasach (tabela 2): inny zbiornik wodny oraz obiekt ukształtowania dna zbiornika wodnego.

Rys. 2. Udział „złych duchów” w polskich toponimach wg klas obiektów
Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy PRNG

Tabela 2. Toponimy odnoszące się do „złych duchów” w Polsce w podziale na klasy obiektów i rodzaje obiektów

Klasa obiektu	Rodzaj obiektu	Czarty	Diabły	Strzygi /Wampiry /Wilkołaki	Czarownice /wiedźmy	Smoki /żmije	Razem
Obiekt ukształtowania terenu	dolina					2	2
	głaz	4	25			1	30
	góra, szczyt	8	11	1	1	2	23
	jar	2	1				3
	jaskinia, grot	7	12		2	5	26
	przełęcz	0	1				1
	skały	3	3				6
	skała	11	29		3	1	44
	urwisko	2	1				3
	wąwóz	1	4		1	1	7
	wyspa	1	0				
	wzgórze, wzniesienie	17	24		13	2	56
	zagłębienie	2	1				3
	zbocze, stok	3	2				5
	żleb	0	1				1
inny obiekt	0	1			1	2	
Płynący obiekt wodny	potok	3	0				3
	struga	3	1	1			5
Stojący obiekt wodny	bagno, błoto	3	6			1	10
	jezioro	6	4		2		12
	staw	0	2	1		1	4
	zatoka	0	1				1
Inny obiekt fizjograficzny	część lasu	9	9	1		3	22
	droga	4	1			5	10
	grodzisko	1	1			1	3
	las	6	6	1	1	4	18
	łąka	7	2	1			10
	pole	0	1	1	1	2	5
	most	0	4				4
	uroczysko	6	0	0		1	7

c.d. Tabela 2.

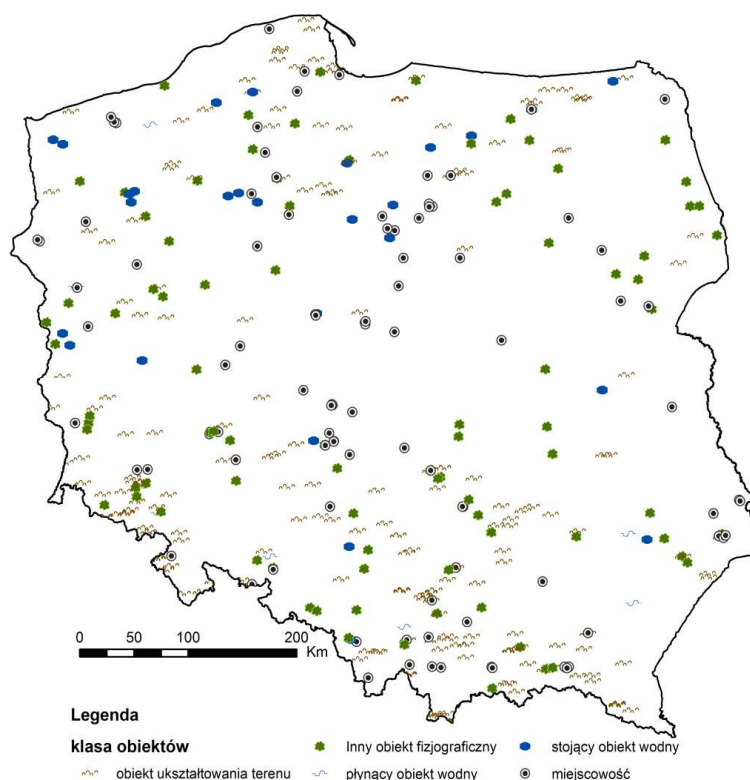
	uroczysko- dawna miejscowość	1	1	0			2
Miejscowość	inny obiekt	0	2	0	2	1	5
	część wsi	9	5	3		3	20
	część miasta	0	3	0			3
	kolonia	2	1	1			4
	leśniczówka	0	0	1			1
	miasto					1	1
	osada	6	1	1	2	1	11
	osada leśna	0	1	0			1
	przysiółek wsi	8	1	0	3	2	14
	wieś	22	0	11	3	7	43
	Razem	154	169	25	40	48	345

(źródło: opracowanie własne na podstawie bazy PRNG)

Rozmieszczenie przestrzenne toponimów określających „złe duchy”

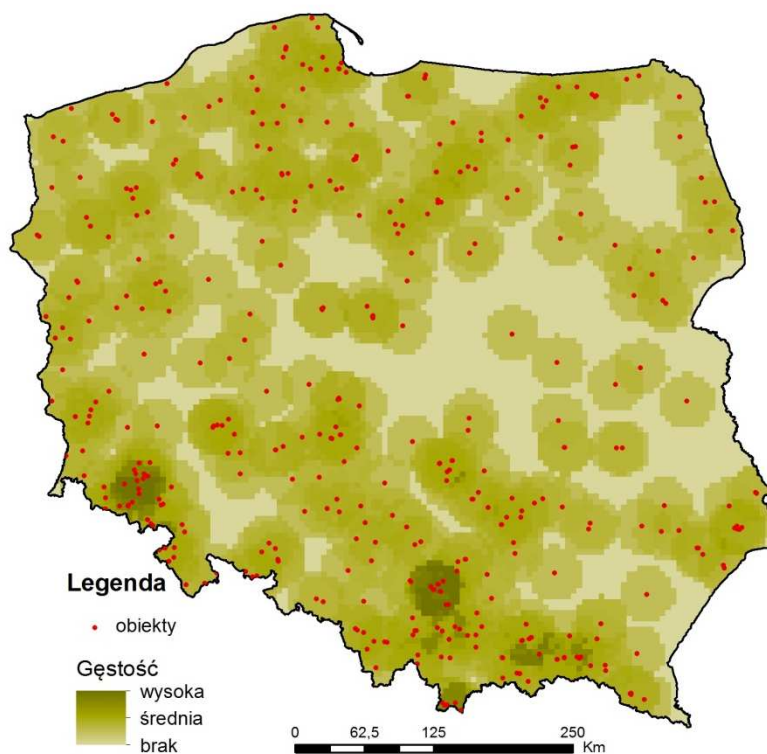
W celu analizy przestrzennej rozmieszczenia nazw określających „miejsca budzące strach” postanowiono na wstępie wykonać ich wizualizacje za pomocą metody sygnaturowej (rys. 3). Wszystkie rodzaje obiektów, które występowały w badanych nazwach określono symbolem punktowym. Już wstępna analiza rozmieszczenia punktów sugeruje, że nie są one rozmieszczone równomiernie w granicach administracyjnych Polski. Centralna Polska ma ich najmniej a południowa najwięcej. Można przypuszczać, że różne typy obiektów mogą też mieć swoją specyfikę w rozkładzie przestrzennym.

W celu generalizacji rozmieszczenia badanych lokalizacji toponimów, wykorzystano metodę Kernela, która umożliwiła stwierdzenie, że są co najmniej dwa obszary, na których występuje najwięcej nazw budzących strach, są to według najnowszego podziału fizyczno-geograficznego Polski (Solon i in., 2018) Wyżyna Krakowsko-Częstochowska oraz fragmenty Pogórza Zachodniosudeckiego oraz Sudetów Zachodnich. Dominują na nich obiekty ukształtowania terenu takie jak: góry, szczyty (np. Diabelska Góra), skały (np. czarcia Ambona) w części sudeckiej a skały (np. Czarcie Wrota), jaskinie, grotty (np. Smocza Jama) w części Jury. Obszarem o zwiększonej gęstości badanych nazw są fragmenty Pogórza Środkowobeskidzkiego (skały, jaskinie, grotty i urwiska) oraz Beskidów Zachodnich (nazwy miejscowości i skały) a także Łańcuch Tatrzański, na którym oprócz skał, jaskiń i grot występują zagłębienia np. Diabła Depresja (rys. 4).

Rys. 3. Rozmieszczenie toponimów określających „złe duchy” w Polsce, wg klas obiektów
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PRNG

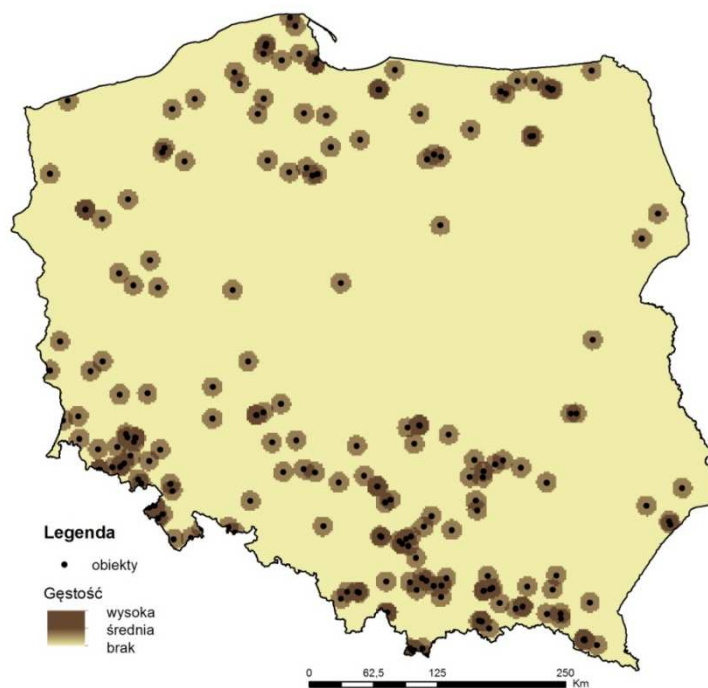
Najwięcej spośród badanych toponimów, aż 214, stanowią obiekty ukształtowania terenu. Dominują one w południowej Polsce zarówno w Karpatach jak i Sudetach, ale widoczne są one również na Wyżynie Małopolskiej jak i Wyżynie Śląsko- Krakowskiej (rys. 5). W Sudetach oprócz, skał, gór i szczytów występuje jedyna grzęda – Smoczy Grzebień, z kolei w paśmie Karpat jedyny żleb – Kocioł pod Diablakiem, a paśmie wyżyn jedyny na południu jar Diabelski Piec.

Rys. 4. Gęstość toponimów określających „złe duchy” w Polsce (metoda Kernela)
(źródło: opracowanie własne na podstawie danych PRNG)

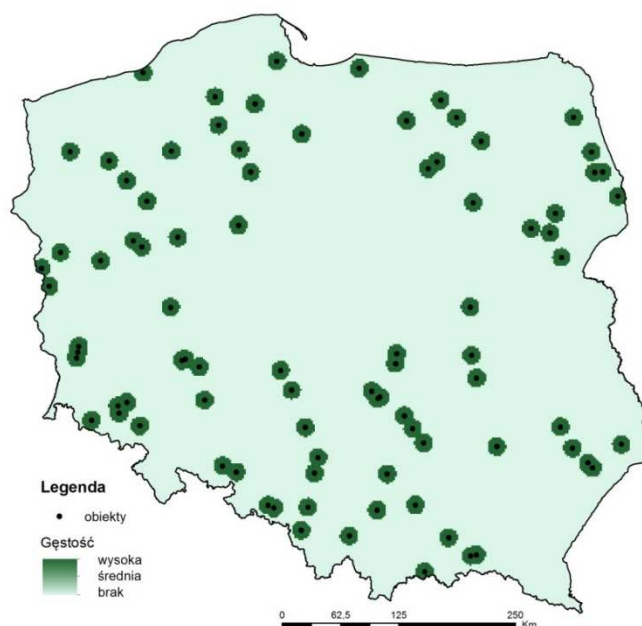
W pasie nizin badanych toponimów jest stosunkowo mało, a ich liczba zwiększa się w pasie pojezierzy, które charakteryzują się nie tylko z występowaniem wód ale również urozmaiconym polodowcowym ukształtowaniem terenu. W północnej części Polski jest bardzo dużo głązów określanych jako „złe duchy”, ich liczba maleje w kierunku południa a w górach nie ma ich w ogóle.

Co druga nazwa odnosi się do diabła np. Diabelski Kamień, połowę z nich stanowią odniesienia do czartów np. Czartoryja, są też odniesienia do czarownic np. Czarownica i smoków np. Smocza Jama.

Rys. 5. Gęstość toponimów obiektów ukształtowania terenu określanych jako „złe duchy” w Polsce (metoda Kernela) (źródło: opracowanie własne na podstawie danych PRNG)

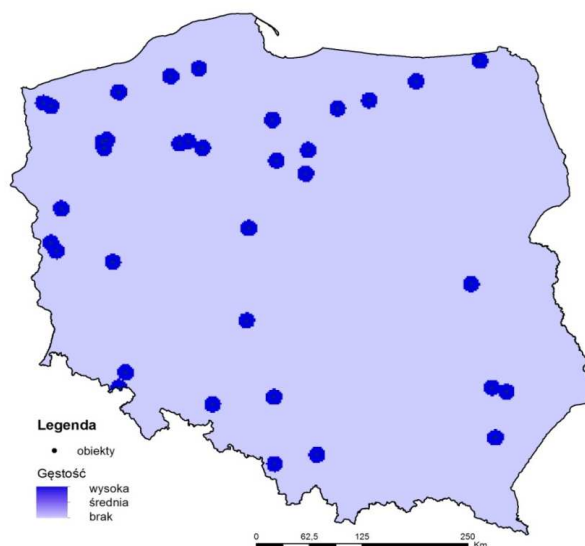
Innych obiektów fizjograficznych mających w nazwie budzić strach jest 89 a ich rozmieszczenie jest stosunkowo równomierne, z wyjątkiem Centralnej Polski, gdzie ich prawie nie ma (rys. 6). Najliczniejsze obejmowały część lasu (22) lub las (18) i najczęściej nawiązywały do czartów lub diabłów np. Czarci Las czy Diable Błotko. Są wśród nich drogi (nawiązywały do żmij np. Linia Żmigrodzka), łąki (nawiązywały do czortów np. Czortek), uroczyska (nawiązywały do czortów np. Czarci Róg), mosty (wszystkie były diabelskie) oraz grodziska.

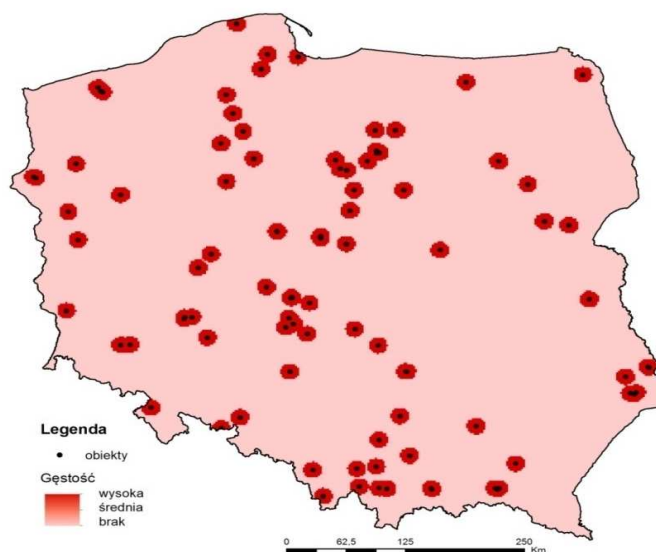
Rys. 6. Gęstość toponimów innych obiektów fizjograficznych określanych jako „złe duchy” w Polsce (metoda Kernela) (źródło: opracowanie własne na podstawie danych PRNG)

Wody zarówno stojące jak i płynące nie są licznie obecne w toponimach oznaczających „złe duchy” (tabela 2 i rys. 7), najliczniej reprezentowane są przez jeziora (12) oraz bagna i błota (10). Ich rozkład przestrzenny nawiązuje do rozmieszczenia pojezierzy w Polsce w szczególności Pojezierzy Południowobałtyckich. Dominują w nich nazwy związane z czartami i diabłami np. Czarci Staw, Jezioro Czarcie czy Diable Bagno. Potoki mające nazwy budzące strach znajdują się wyłącznie w górach np. Czarci Potok a jedyna zatoka Diabły to Zatoka Zalewu Szczecińskiego.

Nazw miejscowości mających w nazwie budzić strach jest 98 a ich rozmieszczenie jest nieco odmienne od pozostałych (rys. 8), gdyż około połowy z nich jest w pasie nizin a najwięcej w południkowo biegnącym pasie Polski Środkowej. Trudno wytłumaczyć taki rozkład nazw miejscowości. Najliczniejsze są nazwy wsi (43) i części wsi (20) oraz tylko jedno miasto Żmigród. Wyróżniają się liczebnością nazwy związane z czartami np. Czartki, ale w stosunku do innych badanych rodzajów obiektów sporo jest też strzyg np. Strzygi, smoków np. Smokowo i diabłów np. Diabełko.

Rys. 7. Gęstość toponimów obiektów wodnych określanych jako „złe duchy” w Polsce (metoda Kernela) (źródło: opracowanie własne na podstawie danych PRNG)

Rys. 8. Gęstość toponimów nazw miejscowości określanych jako „złe duchy” w Polsce (metoda Kernela) Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PRNG

Wnioski

Opracowany wskaźnik lokalizacji jest miarą syntetyczną odniesioną do lokalizacji działki. Umożliwia obiektywne opisanie lokalizacji działek rolnych i zastąpienie analizowanych cech lokalizacyjnych jedną wartością. Ważną rolę w wyznaczeniu wskaźnika lokalizacji odgrywają możliwości i zastosowania narzędzi GIS. Operacje na warstwach tematycznych umożliwiają w sposób, w pełni zautomatyzowany i szybki zdobycie danych opisujących cechy lokalizacyjne działki związane z odległością do wybranych miejsc.

Wskaźnik syntetyczny WLOK wyznaczony został według autorskiej formuły, wykorzystując w tym celu autorską metodę wagowania czynników lokalizacyjnych. Opracowany wskaźnik lokalizacji jest miarą podobieństwa, na podstawie której przeprowadzono proces grupowania podobnych nieruchomości rolnych. Wykorzystano w tym celu zjawisko autokorelacji przestrzennej, na podstawie którego określono siłę związku pomiędzy działkami. Umożliwiło to wydzielenie skupisk działek podobnych pod względem lokalizacji tzw. klas lokalizacji.

Tak wydzielone klasy lokalizacji mogą służyć do wielu celów. Wskaźnik WLOK można wykorzystać na potrzeby opracowania map cenności gruntów rolnych. Wydzielone według zaproponowanej metodyki klasy lokalizacji mogą posłużyć zatem do wyznaczenia klas cenowych. Wskaźnik lokalizacji ma charakter uniwersalny, może być wykorzystany także do różnych analiz przestrzennych, w których szczególną rolę odgrywa odległość od określonych miejsc. Może być zastosowany również do wielu zadań realizowanych w gminie związanych np. z planowaniem przestrzennym. Na podstawie zaproponowanego wskaźnika można ocenić na przykład czy zaplanowana inwestycja celu publicznego może być zlokalizowana na danym obszarze, uwzględniając przy tym odległość do charakterystycznych miejsc w danej gminie.

Literatura (References)

- Baranowski M., 2006: Metody geowizualizacji (Geovisualisation methods). *Roczniki Geomatyki*, 2, s. 29–34.
- Czemy A., 2011: Teoria nazw geograficznych (Theory of geographical names). Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.
- Gaweł A., 2014: Niematerialne dziedzictwo kulturowe wsi podlaskiej – współczesny stan zachowania oraz główne problemy jego ochrony (Intangible cultural heritage of rural areas of Podlasie – current state of preservation and main problems of its protection). *Ochrona Zabytków*, 1, s. 41–51.

- Ireson N., Ciravegna F., 2010: Toponym resolution in social media. [w:] P. F. Patel-Schneider P. Yue, P. Hitzler, P. Mika L. Zhang Horrocks J. Z. Pan I. Horrocks, i B. Glimm (ed.), *The Semantic Web – ISWC 2010, 9th International Semantic Web Conference, ISWC 2010, Shanghai, China, November 7-11, 2010, Revised Selected Papers, Part I* (s. 370–385). Springer- Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-642-17746-0_24
- Jażdżewska I., 2017: Changes in population density of the urban population in southern Poland in the period 1950-2011 against the background of political and economic transformation. *Miscellanea Geographica*, 21(3), 1073113. <https://doi.org/10.1515/mgrsd-2017-0017>
- Kleszczowa K., 2006: Słowotwórstwo gniazdowe – stan i perspektywy badawcze (Nesting wording – state and research perspectives). *Facultatis Philosophicae Universitatis Prešoviensis*, 21, (Jazykovedný Zborník), s. 263–276, <http://olostiak.webz.cz/Publikovane/morfematika-2006.pdf#page=261>
- Lechowski Ł., 2013: Analiza zmian pokrycia terenu wokół autostrad za pomocą metod GIS (Analysis of land cover changes for areas located around the motorways with use of GIS methods). *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 14(2), s. 59–76.
- Lewandowicz E., 2016: Geoinformacyjna ocena walorów geograficznych województwa warmińsko-mazurskiego na podstawie danych Państwowego Rejestru Nazw Geograficznych (Evaluation of geographical potential of the Warmia and Mazury Province based on the National Register of Geographical Names using geoinformation tools). *Roczniki Geomatyki*, 75, s. 583–595.
- Liu Y., Wang F., Kang C., Gao Y., Lu Y., 2014: Analyzing relatedness by toponym co-occurrences on web pages. *Transactions in GIS*. <https://doi.org/10.1111/tgis.12023>
- Luo, W., Hartmann J. F., Wang F., 2010: Terrain characteristics and Tai toponyms: a GIS analysis of Muang, Chiang and Viang. *GeoJournal*, 75, 93–104.
- Nalej M., 2019: Pokrycie terenu województwa łódzkiego w latach 2000–2018 w świetle danych Corine Land Cover. *Acta Geographica Lodziensia*, 109, 85–89. <https://doi.org/10.26485/agl/2019/109/5>
- Pasławski J., 2009: O klasyfikacji kartograficznych form prezentacji (On qualitative classification of cartographic forms of presentation). *Polski Przegląd Kartograficzny*, 41(3), 221–226.
- Solon J., Borzyszkowski J., Bidłasik M., Richling A., Badora K., Balon J., Brzezińska-Wójcik T., Chabudziński Ł., Dobrowolski R., Grzegorzczak I., Jodłowski M., Kistowski M., Kot R., Krąż P., Lechnio, J., Macias, A., Majchrowska A., Malinowska E., Migoń P., ... Ziąja W., 2018: Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. *Geographia Polonica*, 91(2), s. 143–170, <https://doi.org/https://doi.org/10.7163/GPol.0115>
- Szczerbowska-Kopacz J., 2011: Klasyfikacja, znaczenie oraz pochodzenie nazw geograficznych w Polsce (Classification, importance and origin of geographical names in Poland). *Językoznawstwo: Współczesne Badania, Problemy i Analizy Językoznawcze*, 5, 177–184.
- Zelenskaya L. I., 1999: Development of a GIS for toponyms in Dnepropetrovsk Oblast, Ukraine. *Mapping Sciences and Remote Sensing*, 36(1), 62–67. <https://doi.org/10.1080/07493878.1999.10642108>

Streszczenie

W języku polskim wstępuje wiele synonimów określających „złe duchy”, które w języku potocznym i wielu przypowieściach straszą pod różnymi postaciami. Są wśród nich między innymi: diabeł, czart, strzyga, wampir czy wilkołak. Interesujące może być poszukiwanie odpowiedzi na pytania: Gdzie występują takie nazwy w Polsce? Jakie obiekty geograficzne wskazują? Czy można zauważyć prawidłowości występowania nazw w stosunku do takich klas obiektów jak: miejscowość, obiekt ukształtowania terenu, płynący obiekt wodny, stojący obiekt wodny, inny obiekt fizjograficzny a także ich podklas. Czy istnieje regionalizacja tych nazw w Polsce? Źródłem informacji o toponimach mogą być mapy i plany analogowe a także współczesne bazy danych i informacje, które można uzyskać na różnego typu portalach internetowych. Do poszukiwania odpowiedzi na postawione pytania wykorzystano bazę danych pozyskaną z Państwowego Rejestru Nazw Geograficznych, którą z wykorzystaniem języka SQL przeszukano pod kątem nazw zawierających wyrazy będące synonimami „złego ducha”. W wyniku badań zostały opracowane mapy: rozmieszczenia toponimów określających „złe duchy” w Polsce oraz mapy gęstości z podziałem na klasy obiektów takie jak: obiekty ukształtowania terenu, inne obiekty fizjograficzne, obiekty wodne i nazwy miejscowości. Wizualizacja przestrzenna danych i analiza statystyczna pozwoliła na uzyskanie odpowiedzi na postawione na wstępie pytania.

Dane autorów / Authors details:

dr hab. Iwona Jażdżewska

ORCID 0000-0002-4554-7486

iwona.jazdzewska@uni.lodz.pl

mgr Karol Pabijan

karolpabijan22@onet.pl

Przesłano / Received 13.11.2019

Zaakceptowano / Accepted 28.03.2020

Opublikowano / Published 31.03.2020

© Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).